

2. «ΘΕΟΔΩΡΑ»: Τὸ κείμενο τῆς «Θεοδώρας» δὲν εἶνε σὲ ἀντιπόκριση μὲ τὰ καιθήκοντα ποὺ πρόκειται νὰ ἔχει ὁ μεταξενολοπυλικὸς συγγραφέας ὁ ῥωμῆος· θεωροῦμε καλοὺς τοὺς πρεσβύτερους, γιατί γράφουνε δεξιότεχνικὰ καὶ γιατί τὰ ἔργα του δὲν ἦταν τὸ κύριο στοιχεῖο τῆς παράστασης, ἀλλ' ἀπορμή γι' αὐτὴν μονάχα. Ἡ κωμωδία τοῦ Ἰ. Φωτιάδη ἔχει στεγνὴ φαντασία, μονοτονία, ἐλαττωματικὴ δράση, τὸ πρῶτο φέρνει καὶ τ' ἄλλα δύο. Τὸ σύνολο τοῦ ἔργου δὲν εἶναι μιὰ ὁλοκληρωμένη «πράξις» ποὺ νὰ προχωρεῖ γοργὰ πρὸς μιὰ λύση ἀνήκει, ὡς εἶδος,

στὰ βουλεβαρδιέρικα, στὴν οὐσία· ἡ «λογικὴ» στρωτὴ ἐξέλιξη τοῦ ἦταν ἀπαραίτητη ἀντίθετα ὅμως παρουσιάζει μιὰ παράλληλη παράθεση σκηνῶν, ποὺ λαχανιάζουν γιὰ νὰ διαδεχθοῦν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη, καθὼς καὶ μέσα τους τὰ μέρη τους προχωροῦν μὲ δυσκολία, τὸ πᾶν εἶνε ἡ θεληματικὴ ἀπὸ τὸ συγγραφέα περιφρόνηση τῆς Θεοδώρας πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν ιδιότητα τῶν ἀνθρώπων τοῦ παλατιοῦ· τὸ μετίβο αὐτὸ δὲν ἔχει καμιὰ ποικιλία, δὲν εἶνε ἡ βάση γιὰ διάφορες παραλλαγές, μένει μοτίβο στεγνό. Καὶ τ' ἀστεῖα τῆς Θεοδώρας, ὁ «σπινθηροβόλος» ὁ διάλογός της ἀποτελοῦν μιὰ διαπλάτυνση ἑνὸς τρόπου σὲ κύκλους ὁμόκεντρος πᾶρὰ μιὰ ἐξέλιξη τοῦ χαρακτηριστοῦ της. Ὅλα τὰ πρόσωπα εἶναι τὸ ἴδιο μονοκόμματα καὶ μικρόπνοα. Ἔτσι καὶ ἡ ἐξοχη ἐκείνη σκηνὴ τῶν ἠθοποιῶν καὶ τῶν εὐγενῶν δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ στιγμή, ἕνα εὖρημα, ποὺ ἀναπτύσσεται χωρὶς φαντασία καὶ ἐξαντλεῖται μόνο στὴ χρησιμοποίησι τῆς σκώτης ἐκπληξῆς καὶ πελαπλασιάζεται στὰ λόγια μονάχα. Τὸ δεύτερο καὶ τὸ τρίτο φινάλε δείχνουν ὅτι ὁ συγγραφέας δὲν αἰσθάνεται τὸ φινάλε ὡς τὸ τέλος μιᾶς θεατρικῆς μονάδας, τῆς πράξεως· θὰ τὰ ἔλεγε κανεὶς ἀδέξια. Ἡ πρώτη

ἐμφάνιση τοῦ Ἰουστίνου καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ ὀλοκλήρου δὲν εἶνε δικαιολογημένη καὶ οἱ φράσαι τῆς περπατοῦνε δύσκολα ἀπὸ τελεία σὲ τελεία σὰν ὀδοντοτὸς σιδηρόδρομος, ἂν καὶ ὁμολογουμένως ἡ γλώσσα τῆς εἶνε, γενικά, πολὺ καλὴ δημοτικὴ καὶ ἠθρογραφικὰ πλουσιότατη· στὴν πραγματικότητι τὸ ἔργο μοιάζει σὰν ὀφθαλμολογικὸ λιμπρέτο. Συνάδελφοι τῶν ἑφημερίδων κατακρίνανε τὴν πλατιά καὶ τὴν ἄγρια γελοιογραφικὴ γραμμὴ τῆς «Θεοδώρας»· ἄδικα, γιατί αὐτὸ εἶνε ἐπιτυχία τοῦ συγγραφέα, ἡ ἐπιδίωξή του, τέτιο ἔργο νόμισε πὼς ἔτρεπε

ἂν γράφει, αὐτὴν τὴν ἐμπνευσι δέχτηκε.

Τὸ γράψιμο τοῦ κ. Φωτιάδη μὲ πίκρανε πολὺ· φιλοδοξῶ γιὰ τοὺς νεώτερους θεατρικοὺς συγγραφεῖς κάτι τι πιὸ βαθύ, πιὸ μετροημένο, πιὸ σοβαρό δὲν ἀποκλείω τὴν κομωδία· καὶ μάλιστα γιὰ ἔργο πού εἶχε γραφεῖ πρὶν ἀπὸ τόσα χρόνια, πού ἔμεινε ἀχρησιμοποίητος ὁ καιρὸς πού πέρασε γι' αὐτό· θὰ ἤθελα νὰ πῶ περισσότερα, ἀλλὰ σωμαίνω, γιατί! «Βοῦς μοι ἐπὶ γλώσσης κρατερῶ ποδὶ λάξ ἐπιβαίνων ἴσχει κωτίλλειν καίπερ' ἐπιστάμενον» (Θεόγνις, 815)· ὅταν θὰ γίνομεν περισσότερο πολιτισμένοι, ὥστε ἡ ἐπίκριση ἑνὸς ἔργου νὰ μὴ θεωρεῖται κί' ἐπίκριση προσωπικὴ ἐναντίον τοῦ συγγραφέα, ἡ κριτικὴ θὰ μπορεῖ νὰ ξανοίγεται πλατύτερα καὶ νὰ ἐλέγχεται καὶ ἀποτελεσματικότερα, ἂν πέσει σὲ λάθος· Ὡς τόσο ἡ Θεοδώρα μᾶς παρουσιάζεται γεμάτη ἀπὸ τόσες χάρες, πού ἡ διαγωγή τῆς ἢ κοιτοκίστικη' μας φαίνεται σὰν ἓνα παιχνίδι καὶ ὄχι σὰν λαρεκροτοπὴ καὶ ὅστε ὑποτάζει τὸν Ἰουστίνου, τούτο εἶνε πρὸς τιμὴ τοῦ πιὸ πολὺ, γιατί τὸν ὑπότοξε μίαν τόσο χαριτωμένην ἑξυπνάδα καὶ ὄχι ἀπόδειξη πὼς κυριόχησε ἀπάνω του μίαν διεφθαρμένην τὸ ἔργο δὲν ἀποτελεῖ κατακεραύνωση τοῦ Ἰουστίνου

καθώς θὰ ἠθελε ὁ συγγραφέας, παρὰ θριάβμοτῆς κατεργόρικης ἐξυπνάδας, πὺν ὁ καθένας θὰ τὸ θεωροῦσε τιμὴ τοῦ νὰ τῆς ὑποταχθεῖ. Ἴδου ἓνα τεράστιο συγγραφικὸ ἀτύχημα. Δὲ φανάζομαι πὺς ἡ κωμωδία θὰ στεκότανε, ἂν δὲν ὑπῆρχαν ὀρισμένου εἶδους ἔριδες καὶ προτιμήσεις, αὐτὸν τὸν καιρὸ, ἐξωθεατρικὲς, ἐξωκαλλιτεχνικὲς.

Ἄλλὰ πὺς ἐξηγεῖται ἡ συναρπαστικὴ ἀίσθησις τῆς «Θεοδώρας» σὶ τὴν παράστασι; Ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ κύριο ποιοτικὸ τῆς ἐλάττωμα, ὅτι δίνει ἀφορμὴ γιὰ σκηρικὴ ἐπιτυχία ὁ Βεάκης τοῦ τρίτου μέρους ἀ-

ποδείχνει πὺς δὲν εἶνε μόνο τεράστια θεατρικὴ προσωπικότητα παρὰ καὶ πὺς ἀγάπησε, μαζί μὲ ὄλο τὸ θίασο, θεομὰ τὸ ἔργο· ἡ διασκευὴ τοῦ προσώπου, τὸ ἐμπνευσμένο γενικὰ πλάσιμο τοῦ Ἰουστίνου, φωνές, κίνηση, ἑλληνικότητα γλῶκα θεατρικὴ· αὐτὰ ὄλα εἶνε ἀπόλαυσι καὶ διδασκαλία. Παίζει ἀκάθεκτος δίνει σὸ κείμενο τὴν ποικιλία πὺν δὲν ἔχει. Στὸν ἴδιο τόνο παίζουν καὶ οἱ ἄλλοι. Ἡ Μιράντα δείχνει ὄλη τῆς τὴν προετοιμασία σὶς συμπρέιες τοῦ Μολιέρου σὸ «Ἐθνικὸν» ἀπλῶς καὶ τὴν ἐξοικείωσή τῆς μὲ τὰς μεγάλους ρόλους· ἂ στράφει ἀπὸ γυναικεία ὀμορφία, ἂν καὶ θὰ ἦτανε προτιμότερο νὰ μὴ ἐπιτρέψει σὸν ἑαυτὸ τῆς νὰ παχύνει καὶ νὰ ἔπλαθε τὸ ρόλο τῆς πὺν ἐλεύθερα ὄχι τόσο νατουραλιστικά. Καὶ πάλι ὄμως εἶνε ἀξιοθαύμαστη ἡ παρουσία τῆς Ὀρισμένο μέρος τοῦ κοινου, πὺν ἴσως ἄλλοτε δὲν ἔβλεπε πρόζα, θὰ πρέπει καὶ μὲ τὸ δίκιο τοῦ νὰ ἔχει «καταπληγεῖ» ἀπὸ τὴν κυβελικὴ τῆς εὐλιγισία, τὴν θελεκτικότητα. Τὶ θὰ πεί φαντιάσι τοῦ ἠθοποιοῦ θὰ τὸ βρεῖ κανεῖς σὸ παίξιμο τοῦ Γιαννίδη καὶ τὴν ἀφέλεια τοῦ Μορίδη, σὶ τὴ Λόλα Ἰωαννίδη, πὺν σωστά οἱ δάσκαλοι τῆς ἐλπίζανε σὶ αὐτήν, ὅταν μαθήτευε σὶ τὴ Σχολὴ τοῦ «Ἐθνικοῦ». Τὸ ἴδιο

καὶ οἱ ἀφειδώλευτα θεατρικῆς
τῆς Σμ. Στεφανίδου, Τ. Γαρ-
μπῆ καὶ στὴν ἡρεμῆ παρακο-
λούθησι, τῇ σωστῇ, καθὼς τὸ
ἐπιβάλλει ὁ ἀπλὸς τους ρόλος,
ἢ κ. Βεάκη, ἢ Ασπρέα.
Ὁ Γιαν. Βεάκης. Μένει ὁ νεα-
ρότερος Βεάκης (Ἰουστινιανός)
Ὅταν πρωτοβγῆκε στὸ «Θέα-
τρο Ἀθηνῶν», ἀντὶ τοῦ θυμά-
ται, -μνήμη δὲν ἔχουν οἱ ἡ-
θοποιοὶ τοῦ γραψα μιὰ κάρ-
τα στὸ διάλειμμα μὲ συγχα-
ρητήρια κι' ἔτρεξα νὰ συγχα-
ρῶ καὶ τὴν ἀγαπητὴ μητέ-
ρα του ποὺ ἠπαιζέ τότε στὸ
«Βρετάνια» μπορῶ ἄρα τώ-
τα νὰ μιλήσω πιὸ καθαρά,
μὲ βάση αὐτὴ μου τὴ συμπά-
θεια: Πέρισον, ποὺ ἦτανε στοῦ
Μουσούρη, τὸν εἶδα νὰ παί-
ζει τὸν ἀδελφὸ στὸν «Ἀρχι-
σιδηροοργό» κακὴ ἐντύπωση
ἔκανε ἡ φωνὴ του· γιὰ νὰ πε-

τύχει διάφορους χρωματι-
σμούς, εἶχε τέτοιες τὶς ἀγνυφώ-
σεις της, ὥστε σχηματίζοντου-
σαν δυὸ σώματ' της, μπάσος
στὶς κάτωνότες, τενόρος στὶς
ἄπάνω· φέτος, ἔχει χαθεῖ ἐν-
τελῶς τὸ ἐλάττωμα τούτο καὶ
ἡ φωνὴ τῶν εἶνε ὄχι σπου-
δαία ἴσως, ἀλλὰ σταθερὴ καὶ
ἀρκετὰ ξεκούραστη· ἔχει ὡς
τόσο καὶ πιὸ μπούρωμα, μιὰν
ἀντήχησι μέσα της καὶ μερι-
κὲς φορές, δὲν ἀκούγεται στὰ
χαμηλῶματα. Κρούω τὸν κώ-
δωναντοῦ κινδύνου. Εἶνε φοβε-
ρὰ νέος ἀκόμη, πρέπει νὰ ἔχει
θλῆψη· γιὰ τὸ ὅμως δὲν τὸν εἶ-
δαμε στὶς παραστάσεις τῶν
νέων, τοῦ θιάσου; Δουλειά,
προσοχή, λιγότερος βεντετι-
σμός. Ὁ πατέρας Βεάκης, γιὰ
νὰ φτάσει, χρειάζστηκε πολ-
λοὺς κόπους· κι' ὁ γιὸς ἔχει
ὀρισμένα προσόντα, ποὺ εἶ-
χομαι νὰ τὰ πλατύνει μιὰ
φιλεργία καὶ μιὰ συνείδησι
τῆς εὐθύνης, τὸ πολυτιμότερο
γνώρισμα τοῦ νέου.

Οἱ σκηνογραφεῖς τοῦ Σπύ-
ρου Βασιλείου καὶ τὰ κου-
στούμια εἶναι τὸ κυριώτατο
ἀπόκτημα τῆς παρουσίας.
Οἱ πρῶτες εἶνε παιχιδιά-
ρικες, πᾶσα πολὺ σύμφωνες
μὲ τὸ ἔργο σ' αὐτὸ, μὲ περί-
φημα χρώματα. Ὁ σκηνογρά-
φος ξέρει βαθύτατα τὴ βυζαν-
τινὴ καὶ τὴ λαϊκὴ τέχνη καὶ θέλει
νὰ ξανασυνδέσει τὴν παράδο-
ση καὶ τὸ πετυχαίνει, ἀφοῦ

βλέπομε τὴ δουλειά του χω-
οῖς νὰ μᾶς κουράζει, τὸ ἀν-
τίθετο μᾶς εὐχαριστεῖ σὰν
κάτι πρωτοφάνερωτο, ἀλλὰ
γνώριμο, δικό μας, πὺν τὸ
ἀναγνωοίξει στὰ βάθη της
ἢ ὑποσχὴ μας. Τὸ δεῦτερο
σημηζὸ εἶναι καὶ τὸ καλύτε-
ρο, λαϊκὸ μοτίβο ἐξυψωμένο
μὲ μιὰ δύναμη τῆς προσωπι-
κῆς τέχνης καὶ εὐκαιοία ὁ
μορφή στοὺς ἠθοποιοὺς νὰ
κινηθοῦν ἀνετα, δημιουργ-
νικά. Μονάχα τὸ φόντο, ὁ
Βόσπορος ἀδικιέται, γιατί
τὸ χαλαεὶ τὸ πλισσαοισμένο
κολλητὸ ριτὸ καὶ ὁ κακὸς
φωτισμὸς ἀνεξάρτητα, ἐν-
νοεῖται, ἀπὸ τὴν πρόθεση τοῦ
ἠλεκτρολόγου. Τὰ κουστού-
μια εἶναι μία ἠθικὴ νίκη. Ἐ-
χουν κατασχευασθεῖ ἀπὸ κά-
μποι καὶ εἶναι βαμένα μὲ τὸ
πινέλο καὶ μὲ φτηνὴ μπο-

για καὶ ὅμως φαίνονται
σὰ βαρύτιμα βελούδα καὶ με-
τάξια χρυσοπάρουφα πλουσιό-
τατα. Τὰ γνήσια μετάξια, τὰ
βελούδα ὑποσιάζουνε τὸ θεα-
το στὴν πολυτέλεια τὴν ὑ-
λική, ὄχι τὴν καλλιτεχνική,
στον κομπασμὸ τῆς χλιδῆς.
Δὲν ἐνδιαφέρει τὸ θεατὴ τὸ
μετῆ, τὸν ἐνδιαφέρει, νὰ
βλέπει ὡραία ρούχα, τὸ κά-
μποι εἶναι ἀνάλαφο, εὐκο-
λολυγίζει στὶς κινήσεις δὲ μὲ
νοιάζει γιὰ τὰ οικονομικά
κέρδη του παρὰ γιὰ τὴ λιγό-
τερον ὑποταγὴ στὴν ὕλη,
γιὰ τὴν κυριαρχία τοῦ πνεύ-
ματος ἀπάνω στὰ ἐμπορικά
τῆς τῆς ὁδοῦ Ἐρμού· αὐτὸ
εἶναι νίκη. Τοῦ Βασιλείου
τὰ κουστούμια ἔχουν, μαζὺ
μὲ τὶς τόσες εὐγένειες, καὶ
κάποιον ἀνδρισμὸν, Ἐξῶ δεῖ
τοὺς ἠρωες ὀρισμένων τρα-
γουδιῶν νὰ εἶναι— ντυμένοι
σὰν σὲ ὀπερέττα ἢ μὲ κάτι
χρώματα σὰν κύριοι μὲ ἀ-
νώμαλες ὀρέξεις μὲ τὶς πιτξά-
μες τους. Τὸ ἐγχείρημα μὲ
τὸ κάμποι δὲν εἶναι νέο στὸ
θεατὸ μᾶς καὶ ὁ κ. Φωκᾶς
τὸ ἔχει μεταχειρισθεῖ. (Δη-
μιουργηθέντα συμφέροντα.)
Οὔτε φαντάζομαι θὰ νομίζει
ὁ Βασιλείου πὼς ἔκανε κάτι
τὸ καινούριο· τὸ σπουδαῖο
του εἶναι ἡ καλαισθησία τῶν
κουστουμιῶν του, ἡ φινέ-
τσα, ἡ χάση, ὁ ἑλληνισμὸς
τους καὶ τὸ ὅτι ἔρχονται ὕσ-

τρο' ἀπὸ τὴν ἐπίδειξη τοῦ νεοπλουτισμοῦ τῆς κατοχῆς καὶ πὼς μᾶς δίνει τὴν ἐλπίδα πὼς τοῦτο θὰ συνεχισθεῖ γενικότερα. Λίγες μέρες μετὰ τὴν «πρώτη» τῆς «Θεοδώρας» ἢ «Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηπῆς» ἀνέβασε τὸ «Ζητιάνο φοιτητῆ» καὶ τὰ περισσότερα κουστύμια ἦταν ἀπὸ κάμποι. Ἐπίσης ἐπίδραση τῆς «Θεοδώρας» ἢ ἐπιστροφή στὸ καλύτερο; Χαίρω ξεχωριστὰ πὺν ὁ Ἄνεμογιάννης, ὁ κύριος ἔνοχος τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ἐπίδειξης, ἐξαγνίζει, μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, τὴ δουλειά του. Στὶς ἀνοσιότατες ἐκεῖνες μουσικῆς κωμωδίαι τοῦ «Ρέξ» οἱ σκηνογραφίαι του, μιὰ φορὰ πὺν δὲν ἐξυληροτοῦσαν παρὰ τιποτένια κείμενα, φαινόντουσαν πρωταγωνίστριαι, παρὰ τὸ φυσικὸ

τους, αὐθαδικῆς ἄρα, προλητικῆς καὶ μὲ λιγότερη ἀξία. Στὴν κωμικὴ ὄπερα τοῦ Μιλλαϊκερ ἢ ἀντίληψη τοῦ Ἄνεμογιάννη εἶαι ἡ ἀπαράιτητη καὶ ξεχύθηκε ἓνα κῆμα ἐξόχων χρωμάτων καὶ σχημάτων, μέθη γιὰ τὸ θεατὴ μέθη τῶν αἰσθήσεων βέβαιαι καὶ ὄχι καὶ τόσο τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ μέθη ἀπὸ χρώματα καὶ ἀπὸ σχήματα γνήσιότατα καλλιτεχνικά. Ἐννοεῖται πὼς θὰ διαμαρτύρομαι ἀκούραστα, ὡς πὺν νὰ δῶ τὴν πολυκύμαντη τὴ δεξιότητά του νὰ ἠομήσῃ στὴ γαλήνη τῆς αὐστηρότητας καὶ τῆς ἐγκράτειας. Ὁ Ἄνεμογιάννης ἄλλως τε εἶναι πολιτισμένος, δὲ θὰ πέρνει αὐτὴ τὴν ἐπίκρισι, καὶ τὸν ἀγῶνα ὡς προσβολὴ στὸ ἄτομό του. Νὰ δοῦμε στὸ τέλος, ποίαν θὰ περᾶση, τῆς δικῆς μου ἐπιμονῆς ἢ τῆς ἀχαλίνωτα ἐνθουσιασμένης σκηνογραφικότητος τοῦ ἀγαπητοῦ φίλου πὺν δὲν μπορεῖ, ἂν δὲν καβαλλήσῃ, κάθε φορὰ ἔργο, ἠθολοιοῦς ὀρχηστρῆς καὶ ἂν δὲν ὀρμήσῃ ἔως τὰ καθίσματα, πεισματικὰ δικτατορικῆ. Αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται. Τώρα ἤρθε πιά ὁ καιρὸς τῆς εἰρήνης. Θὰ τὰ ἐξετάσουμε ὅλα μὲ λεπτομέρεια. Χρωστᾶμε στὸ ἔθνος μας, ὁ καθένας στὴν περιοχὴ του, νὰ τοῦ δώσουμε σιγὰ-σιγὰ ἓναν πολιτισμὸ σοβαρὸ, βαρὺ καὶ βαθύ, ἀντάξιο μὲ τοὺς

ἀγῶνες πὺ ἀρχίσανε στὸ
1940 στὴν Ἀλβανία.

Στὸ Γιαν. Σαραντίδη, πὺ
μὲ τὴν ὁδηγία του ἦθε τὸ
ἄριστο θεατρικὸ ἀποτέλεσμα
τῆς « Θεοδώρας », κάθε θεο-
μὴ ἐπιδοκιμασία θὰ ἦτανε
καθῆκον μας μιζὶ μ' ἓναν
γεροῦ ἔπαινο στὴν ξεκαθαρι-
σμένη σκηνοθετικὴ του ἐπαγ-
γελματικότητα.